

JELENET AZ ARGENTÍNA-TELEPNEK ELNEVEZETT KINCSTÁRI FALUBÓL

BRASNYÓ ISTVÁN

Futott a nagy kerék körbe-körbe, *lörölörö-lörölörö*, a másik oldalon meg a fogantyús hajtókar, ráncigálva s zilálva a pókhálós levegőt — nyomta s emelte a hajtókart. Amikor a kukoricacsövek lesiklottak a gép garatján, a vaspálcák alatt széjjelcsaptak a szemek, sárga és éles szemek a többi sárga és éles szem közé, majd kiugrottak a szemektől megfosztott kukoricacsutkák, nekivágódtak a deszkából öszszerótt széles ajtónak, a kosár vesszői csikorogtak, amelyben a csöves kukorica volt, csikorgott a fapad, amelyen a kosár állt, a nagy kerék futott *lörölörö-lörölörö*, nyomta s emelte a hajtókart, se vége, se hossza, nyomta s emelte a hajtókart a vasalt fa fogantyúval, alkonyodott, nyomta-emelte, *lörölörö-lörölörö*, míg alul peregtek a szemek, a bakancs fejéhez koppantak, bakancs fordított bőrből, a bőr felszíne megrepedezett, a fűző lyukai kitágultak, meddig bírja még ez a bakancs, a szíj szorosra fűzve, élesen koppannak a szemek a kemény és repedezett bőrön, a bakancs szárán keresztül elérték a lábfejét, ették a gyapjúharisnyát, tépték a gyapjú szálait, miközben a birkák valahol a szellős karámokban új gyapjút növesztettek, fényesre rágták a kukoricaszárat, ahogy fogytak a levelek és szaporodott az ízék, úgy nőtt a gyapjú, kunkorodott ki a gyapjúsál az irhás birka-bőr alól, átkozottul szellősek a karámok, *lörölörö-lörölörö*, alkonyodott, kinn ökörfogatos szekerek éjjeli takarmányt készítettek az istállókba, az ökörpatak finoman és megfeszülve simultak a földre, a ragacsos sárba, patáik hasitékán előbújt a sár, az ökörláb begörbül, és a pata előrelendül, akár a macskatalp, hangtalanul, a széles szarvak előreszegve — a takarmányosok kiáltoztak csak, és vasvillával verték a szekerek oldalvasalását, durrantak ott kinn a nehéz ostorok, *cselő cselő cselőhő*, a takarmányosok a napba pillantottak, épp alkonyodott, nógatták az ökröket, ütötték a szekerek vasalását, az ökrök farába szúrtak a kopott vasvillahegyek, alkonyodott, nógatták az ökröket, alkonyodott, verték a kocsivasalást, alkonyodott, sújtottak az ostorok, alkonyodott, az ökrök nekifeszülve húzták a súlyosan megterhelt szekereket, akár a földgolyót fordítanák mind sötétebbre hajló alkonyatba, a szekerek leragadtak, és az ökrök zajtalanul nyomták patáikat a félig fölengedett téli sárba, patájuk, akár a macskatalp, néma, a kerék mögött újra leülepszik a csönd, alig láthatóan fagnyi kezd a sár, keskeny, párhuzamos rovátkák tűnnek fel a jege-

sedő göröngyökön, tovahaladnak a szekerek, sűrűsödnek és mélyülnek a rovátkák, a hulladék megköt, alkonyodik.

Futott a lendítőkerék, egyenesen vájva a levegőt, előre, még két hét a kukorica, legtöbb ha három, és kész, felsorakoztak a morzsolók, a lendítőkerek óráról órára forogtak, a tengelyeken csorgott az olaj, az olajoskannák ott álltak a kézi morzsolók belső lába mellett, csorgott az olaj hosszú szálakban, *lörölörö-lörölörö*, egy pillanatig üresen jártak a gépek, de egy szempillantás alatt odacsúszott a hosszú fapadon a következő kosár csöves kukorica, a vaspálcák közül élesen röpködtek ki a szemek, a vörös csutkák minduntalan kopogtak a durva deszkaszálakból összerótt ajtón.

Kinn alkonyodott, de a homályból, a hosszú deszkapad tulsó végéről újabb és újabb teli kosarak siklottak elő, ide, a félhomályba, s a fogantyút csak emelni felfelé és nyomni lefelé, egy kézzel írt zárt körben, a hajtókar nehézkesen köröz, míg a másik oldalon könnyedén repül a kerék óráról órára, most épp az éjszakába tart, tágulva és sántítva, *lörölörö-lörölörö*. Akkor szétcsapnak a kukoricaszemek a többi szem között, koppannak a bakancsa fején, a bakancsa szárán át a lábfejéig jutnak, eszik a gyapjúharisnyát, tépik a gyapjú szálait a sárga szemek, melyek élesen csapódnak ki a vaspálcák között, koppannak a bakancsa fején, meddig bírja még ez a bakancs, a bakancsa szárán át a lábfejéig jutnak, eszik a gyapjúharisnyát, tépik a gyapjú szálait a sárga szemek, melyek élesen csapódnak ki a vaspálcák között a többi szem közé.

Alkonyodik, a karámokban hideg van, a karámok felől idefű a szél, és itt nincs hideg, itt nincs meleg, itt fa van, például fa, emberi kar fából, fogantyú, fából, kosarak vesszőből és padok fából, fából durván összerótt ajtók. Kint is csendesebb minden, a jószágetetők környékéről felröppennek a verebek, ott gubbasztanak a fákon, az ágakról hámlik a háncs, a hajtókar forog és fut a kerék, most már szemmel láthatóan az éjszakába, mert oly könnyen lesz éjszaka, egyszerre itt van, és beoson a repedéseken, könnyű folyadékként, az ember először fel sem figyel rá, csak amikor már derékig áll benne, majd egyre följebb, míg fokozatosan el nem borítja, vagy el nem nyeli már-már visszavonhatatlanul, de ott is tovább köröznek a karok, emelkedik és süllyed a hajtókar a fa fogantyúval, a másik oldalon olajon fut a kerék, keverve a sötétséget, amit a fogaskerek benn kavics nagyságú darabokra őrölnek, s aztán kicsapódik a vaspálcák között.

Megjöttek a szállítók és szélesre nyitják a kettős szárnyú deszkaajtót. Csak alakjuk látszik a távoli épületek fehérre meszelt falain, amelyek elzárják a szabad kilátást a téli ugarra. Hosszúra nyúlt sorban érkeznek az udvaron keresztül, fejükön csuklya, zsákból. Egy időre most leállnak a gépek, a szabadon hagyott hajtókarok gazdátlanul köröznek a levegőben, görnyedt s lihegő emberek fordulnak szembe a szállítókkal, megtörten és megzavartan, akár a halállal nézének szembe, szótlanság, előre nyúló tagokkal, a szállítók pedig semmit sem látnak a sötét helyiségben, ahogy csoportban állnak a kitárt ajtó előtt, csak a szabadjára engedett kézi morzsolók zakatolását hallják, örökösen ezt hallják, amint fut a kerék, mint egy sötét vaslepeny, *lörölörö-lörölörö*, akkor is, amikor kívül elcsendesedett már minden, az istálló az esti itatás óta már újra bemelegedtek, és nem

УМЕТНИЧКИ МУЗЕЈ · БЕОГРАД
MUSÉE DES BEAUX ARTS
BELGRADE
ii. v. 951.

Tisztelt Majtényi úr!

Még hosszú betegségem ide-
je alatt is esztott gondolat, hogy
adása legyen. Miközött, L. P. esernyő-
jével és egy hála mondó levéllel. Pro-
csánat. Még azért is, hogy a legutóbbi
közgyűlésen (ajután megmentéséről
sem) nem ismerkem fel, és jelleme-
settem egy más (magyar) (Háború
is, ugy látod, a más ki nem látható-
ható lábbadós-ér két két b. vel. i.
rom, mint a dorostlóiak - folyomány)
Tehát nagy kéresem nagy kifizetés,
valahát nem használt - magamról

toporzékolnak benn a lovak, az ökrök nagyokat fújnak egy teljes napi ökörlét után, még friss benn a levegő, még nem szállt fel az ammóniák, és az alom sincs még nedvesre vizelve alattuk; *lööörööö-lööörööö-lööörööö*, ezzel lassan megállnak a morzsolók, az emberek idegenként kerülgetik egymást, mert sötét van, nem tudnak mozdulni egymástól, egymásba ütköznek hajlongás közben, fejfel, farral ütődnek egymásnak, zsörtölődnek magukban a sötétség alatt, amely már teljesen belepert mindent, akár a por, és keveredve a porral már-már fojtogató, a szellős fészerekben fojtogató a levegő éjszakának idején, vagy keső este a levegő, amikor már leállították a kézimorzsolókat, és a csüszdák fapadjai nem siklik alá több kosár kukorica, mert a morzsolón a garatot sem lehet látni, és állni fog mindaddig a munka, míg nem hozzák a viharlámpákat, amelyeknek fényénél újra felsejlenek a körvonalak, újra alakot kap a környező világ, és csak akkor indul meg a beszélgetés pár percre, amíg körömgig ég egy sodort cigaretta, és kinn hideg van, a göncölszekér laposan lenn fekszik az ég alján, és villogó friss hideg van, az ajtók kitarva.

A lámpák még nem tűntek fel az udvaron, még nem közeledik senki sem a lámpák mögött, most jószagos csönd van, hideg csönd, mely mindannyiukat befogja, átöleli, az ismerősök lassan kezdik a cigaretták parázsánál kutatni egymást; s akkor ő ott ül egy halom teli zsákon, vállára vetve a megkopott prémű kabát, körme között az egyre kisebb csonkká égő cigarettát: *„meggondoltam magamat, nem veszem meg azt a lovat ettől a zsákostól, csupán azt kell mondanom, hogy nincs együtt a pénz, hiányzik az árából, fenét hiányzik, csak azt mondja meg nekem valaki, minek nekem az a ló.”*

„Minek az a kereszt ott a nyakában, minduntalan beleakad az ember keze, hozzá sem lehet érni, hogy ne akadjon az ember keze a keresztbe a nyakán.

Amikor törölte a padlót, láttam, egészen felhúzta a szoknyáját, idegen helyen egészen felhúzza a szoknyáját, láttam, hogy nincs harisnyája, és tél van, és nem is jutott hirtelen eszembe, miért nincs harisnyája, amikor tél van; akkor még néhányszor visszamentem az ablak alá, és néztem befelé, amikor fel van húzva a szoknyája, egészen más, egészen idegen, ha így, szokatlan helyen látnám akár meztelen, nem hinném, hogy ő az, de most megismertem, tél van, és nincs harisnyája, és egészen fel van húzva a szoknyája, egészen addig, ahol a combja belső felén bársonyos kezd lenni a bőr, nem úgy általában bársonyos, hanem bársonyos, egészen tapadós.

Még visszamentem az ablak elé, az ablakkal szembefordult, térdelt a padlón, és valamit hátraszólt, az ajtó csukva volt, és meleg lehetett benn, főfölte a padlót.

Nem kell a ló.”

Az udvaron keresztül hozták a lámpákat, egyre erősödő fények estek az arcokra, előbb az arcokra, aztán a falakra, míg csak oda nem értek a lámpavivők, s a kampókra fel nem akasztották a lámpákat, a hajlított drótkampókra, melyek a tetőgerendákról lógtak alá, és a lámpák egyszerre bevilágították a pókhálókat ott fönny, a cserepek alatt, hirtelen látszani kezdett a lehelet is a levegőben, s a nemrég félbehagyott munkától még égtek az arcok, a kezek már tapadtak

is a fa fogantyúkra, és mormolni kezdett ismét az első morzsoló, majd sorra mind elkezdte *lörölörö-lörölörö-lörölörö-lörölörö*.

Így most a lámpák füstös és kormos fényében visszarendeződnek eredeti teljes állapotukba a dolgok, megszűnik közöttük a sötétség keltette vizsálya, a kormos fénylegyezők az ajtószárnyak elé vetik vizsza a sötétséget, ott kívül még metszőbb, még hidegebb, ott megszűnik minden szag és minden illat, mind burkolózóbb, mind nagyobb méretű és terjedelmű lesz az éjszaka, ezt a fűtött szobak falán az óramutatók nem mutatják, az emberek egyre elcsigázottabbak, és egyre éhesebbek, a déli levesek és zsírban sült krumplik lebegnek előttük, a kormosra égett héjú kenyérdarabok, amiket visszaküldtek, a babfőzelék, ami tegnapról maradt otthon, vagy a képoszta a nagy iazékban, forrón, benn a kemencében, még csak hat óra, édes istenem, még csak hat óra, éjszaka van és hat óra, délután hat óra és éjszaka, laposan áll lenn a göncölszekér és magasan a kanászcsillag, hat óra, hat óra, hat óra, hat óra.

A lámpák meglibbennek a csúszdák felett a kampókon, a harmadik morzsolónál álló ember elengedi a hajtókart, bögve fut még egy ideig a morzsoló, az etetőlány kettésével igyekszik tömködni a garatba a kukoricacsöveket, a garat nyeli a csöveket, és bög a morzsoló, a lány kétségbeesetten tömködi a kukoricacsöveket a garatba, a garaton át-futnak a csövek, az éles sárga szemek a többi éles sárga szem közé csapódnak, a szemektől megfosztott vörös kukoricacsutkák a vasvesszőkön siklanak lefelé, nekivágódnak a durva deszkaszálakból összerótt ajtónak, az ajtók tárva-nyitva, gurulnak a vörös kukoricacsutkák kifelé az éjszakába, a lány tömi a csöveket a gép garatjába, a gép még jár, és a harmadik morzsolónál csoda történik, valóságos csoda, az ember végig kigombolja magán a kabátot, lassan, mintha még gondolkoznék is közben valamin, majd mintha észbekapna, sietősen a mellényzsebébe nyúl, kivesz egy ezüst fedelű órát, olyasformát, amilyeneket kilencszáztól errefelé hordanak a mellényzsebekben, lánccal, az ember kiveszi az órát, lánccal, és felkattintja a fedelét: hat óra.

— Hat óra — mondja. — Hat óra — kiáltja.

„Meghajolt előre, mélyen, körmével kapart valamit a padlón, hosszan kaparta, sokáig, az ablakokat nemrég csukhatta be, mert párasodni kezdtek, egészen finom köd borította el a táblákat, először lenn, a nagy üveglapok alján, aztán kúszni kezdett fölfelé és följebb is ködös foltok jelentek meg, ő csak kaparta a padlót, valami sárfolt lehetett a padlón, nem is ügyelt az ablakokra, nem is gondolt arra, hogy látni lehet, amikor az üveg beködösödik, hogy az ember szemmel kísérheti a pára útját, előrehajolva a sarkára ereszkedett, még mindig mélyen előrehajolva maradt, otthon a liszt ott állt az asztal sarkán a nagy szakajtóban, épp hogy le nem billent, egészen kinn, a fehérre súrolt asztallap sarkán, a kerek mozdulat, ahogy a sarkára ereszkedett, ahogy a pára fokozatosan rakódott az ablaküvegre, mintha a liszt dőlt volna le otthon széles sávban a földre, otthon és itt, mintha a lisztet söpörné kezével a földről, mélyen előrehajolva, dörzsölve és kaparva a padlót, a szoknyája egészen felhúzva, majdnem mindene kilátszik, úristen, majdnem mindene, kintről nézve egyre pálásabb benn a levegő, egyre ködösebb, forró lehet benn a levegő,

lélegzet-elállítóan forró, ahogy a földön kutat és kapar és súrol a keze, forró, be kellene menni, és meleg helyen egészen kemény valamire feküdni, és őt ott maradna térdelve a padlón, és csak nézni, és otthon a liszt a fehérre súrolt asztallap sarkán a nagy szakajtóban, és bekészítve a tüzelő hajnalra, és kihordva a hamu, még jóformán forrón, és a szél belemarkol a hamuba, a forrosaggal együtt apró hamuszemcséket is sodor, ő, itt kinn este van és csönd, semmi sem mozdul, hacsak az éjszaka nem, előbbre, egy póznaszerű óramutató hegyén, előbbre, a szél zajtalan, és gátlástalanul fut mindenfelé, szagtalanul és anyagtalanul, bent lenni, egyáltalán valamin belül, és ő térden állva hintáz előre-hátra a padlón, bent, ő, mindent ellátni előre, és holnap reggelig bent, várni mozdulatlanul, és hagyni, hogy felkeljen a nap, kemény és meleg sarokban, és ő a padlón, egész éjszaka hintázva előre-hátra.”

Zsákok mellett a földön, és mindannyian tenyerükkel hajtják a kukoricát a zsákba, vagy fölegyenesedve térdükön rázzák a zsákokat, csak most érzi tenyerük: mily hideg, ahogy a sárga szemek csillognak a lámpafényben, és késő van, és az ajtók nyitva, a szállítók zsákolnak, és nyögve emelik a zsákokat, fejükről és vállukról lecsúszik a zsákból hajtott csuklya, kinn a lovas fogatok csörömpölnek, és várnak türelmetlenül, huppannak a zsákok a szekerekre, emitt benn megtelnek a fagyos kukoricaszemekkel, ki-be, ki-be, dobognak a cipősarkak, a vasalás a cipőkön, nyúlnak a karok, és emelnek, majd az ujjak lapátolnak, sepernek, összezárulnak, rázzák a térdeken a zsákokot, húzzák, csavarják, kötik a zsinórt „*meg kell mondanom a zsákosnak, nem kell a ló, azért az árért nem is eladó, nem lehet eladó, ha annyit kér érte, másik két ló ára, ha annyit kér érte, nem ló az azért a pénzért, ezt kell mondanom a zsákosnak, hogy azért a pénzért nem kell a ló.*”

A szállítók arca néha elővillan a sötétből, szakállas, és a téli hidegben csorog róla a verejtek, ahogy emelik a zsákokat, szájukat szélesre tátják, nehéz a zsák, szájukat szélesre tátják, töredezett fogak, egy huppanás, odafönn van a zsák, fönn a szekéren, a szekér megrázkódik, a lökéstől jobbra-balra leng az álló kerekek közén a két tengely, nyikkan a ferhéc, és hátul csattan a nyújtó, a lovak elöl csörgetik a láncokat. Mára kész. Csak a lámpák röpdösnek majd még egy ideig, míg nem jön a csósz, és sorban el nem oltja mind, és magával nem viszi, egyet hagy csupán égve, a félelem ellen. Ha a sötétben arcokat lát vagy képeket. Így mondják: a félelem ellen.